

A 26272

Ristiussu õppetusse essimessest allustussest

ehk

lühhiõenne pühha sõnnum

ja

lühhiõenne katekismus,

läbbimadatud ning heaks kinnitud kõige Pühema Wallitseja
Sinodi läbki ja wäljaantud kõige **üllema Keisrilikk**
käsu peäle õppetussels kolide sees.

Sanft Peterburgi linnas Sinodi trükkitojas
1840.

Wennekelest Mäkelde ümberpandud 1842.

Sinod on kõigeüllem Waimulik, ja Senat kõigeüllem ilmalik
kohhus Wennemaal.

20201:2721

Rija linnas 1864,

trükitud pildide- ja ramato-trükkija Ernst Platesse jures.

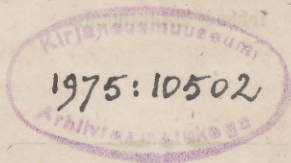
Armastage kui praegu sünninud lapsukesed sedda
waimulikke ja ilmpetlikke pima, et teie selle sees üles-
kaswatate õnnisteggemisega. 1 Petrusse ramat 2, 2.

Опредѣленіемъ Св. Правительствующаго Синода 28 Ав-
густа (11 Сентября) разрѣшено напечатать сей Эстскій пе-
реводъ краткаго Катихизиса Православной церкви новымъ
изданіемъ. С. Петербургъ, Сентября восемнадцатаго дня ты-
сяча восемь сотъ пятьдесятъ девятого года.

Оберъ-Секретарь Н. Олферьевъ.

Секретарь Ив. Соколовъ.

Помощникъ Секретаря М. Ждановъ.

Lühikenne pühha sõnnum.

Ilma lominne.

Se ainus Summal, kedda pühha Kolmainusse sees kummardas, on iggawenne, se on: Temmal ei olle algmist egga otsa Dmmas ollemisjes; waid Temma olli ikka, on ja saab ollema.

Beale Summalat on kõigil alginne.

Summal löi kõiki ei ühhestki asjast.

Summalal ei olnud ühteai.ustki loma tarwis, sest et Temma ikka Isses Enneses täieste rahhu ja õnnis olli ja on; Ta löi kõiki üksipäinis Dmma armu pärrast, et need lomad Temmast nõnda palju head saaksid, kui wastuwõtta jõudwad, ja et nad ennast rõmustaksid ja õnsad olleksid.

Summal löi kõiki Dmma sõnnaga, sest Temma on se Kõigewäggewam.

Algmisjes löi Summal taewa ja ma, mis üllesjædmatta ollid, ja andis neile seadust kae päwa sees.

Esimesel päwal löi Temma walgust;

teisel päwal taewa la-utust ehk kedda nähtawat taewast;

kolmandamal päwal lahutas Ta wet maast ärra ja kaskis maad kassusid kanda;

neljandamal päwal löi Temma päikest, kuud ja tähti;

wiendamal päwal kassu ja lindusid;

kuendamal päwal mapealsid ellajid ja wimaks innimest.

Sunnimesse ihhu löi Summal mullast ja õhtas temmale ühte ilmsurrelikku hinge sisse.

Seitsmendamal päwal hingas Summal kõigist
Dmma tööteggudest ja pühhitsest tedda, se on:
Temma seadis sedda nõnda, et innimenne sedda
seitsmendamat päwa isjeärranis Summala tenis-
tusses pühhitseks.

Esimese innimeste õnnis ollemine.

Esimesse innimesse (mehhe) nimmi olli: Adam,
esimesse naese nimmi: Ewa.

Summal lõi Ewat ühhest külje luust, mis Ta
Adamist wöttis temma magamisest ajal.

Innimesi lodi Summala fugu ja näu järrele.
Agga Summala fugu ei olle mitte nende ihhus,
sepärrast et Summal ilmihhulik on, waid nende
hinges, puhtas mõistuses ja puhtas meles.

Adam ja Ewa ellasid paradisis, ühhes illusas
aias, mis mitte innimeste kätte läbbi ei olnud is-
tutud, waid mis Summalast Endast nende tarwis
olli walmistud. Ni paradisi, kui kõiki maad ja
kõiki lomi siin ma peal andis Summal innimeste
wallitsusse alla.

Se kõigeüllem neist paradisi puiest olli se ellupu.
Innimesed, kes temma wiljast söiwad, ei pidda-
nud mitte surrema ei ihhugi poolt.

Adamil ja Ewal ei olnud kattet waja, sepärrast
et tules middagi pahha egga ihhu rikkumat asja
ei olnud, ja sepärrast et nende ihhud huffaminne-
matad ja puhtad ollid, ning sepärrast ei olnud
neil waja neid katta.

Innimesse lohus olli: Summalat tunda ja
armastada, ja selle sees seisis kõigeennamiste temma
õnne.

Summal käsits tedda ka sedda paradisi harrida
ja hoida, ja telis tedda agga üksipäinis ühhe pu

wiljast sömast, mis seks hea ja kurja tundmisse puuks hüiti, nõnda et kui ta temmast sööb, siis temma surma peab surema.

Wat, surm ja lunnastamisse lotus.

Enne sedda nähtawat mõistlikku loma, se on: innimest, lvi Summal ka ilmnähtawid mõistlikku lomasid, se on: waimusid, kedda Ingliseks hüitakse.

Üks neist walgustud waimudest wöttis mõnne teise temma alla heidetud waimuga sedda julgust, Summala omma Loja kõigeõnsama tahtmisse alt wäljamina; agga seläbbi kautas ta omma temmale kingitud walgust ja õnsust ja läks kurjaks waimuks.

Tedda hüitakse kurradiks. Kurrat kaetjes innimeste õnsust, ja et neid sellest lahtitehha, prutis ta kawwalust. Ta läks ussi sisse ja pettis Ewat, sedda ärrakelatud wilja süia. Ewa pettis Adamit ka sellesse. Nõnda langesid siis need esimesesed innimesesed, sest hea ja kurja tundmisse pu wiljast süies, Summala tahtmisse, Summala kässe ja Summala seadusse wastu, ühhe sõnnaga: nemmad pattusid.

Need esimesesed pattu järrelduused ollid: häbbi ja hirm; pärrast tullid nende pattuste peale pinawad waewad, tõbbed ja surm.

Summal nedis ussi ärra, ajas Adamit ja Ewat aiaist wälja ja wöttis maast ja temma käsjudelt sedda esimest õnnistust, se on: sedda esimest täiust ja rohkest ärra.

Kõik innimesesed sünniwad sest pattusest ja hukka mõistetud Adamist, ja sepärrast sünniwad nemmad siis kõik pattu ja hukatusse seisusse sees.

Agga Summal andis Dmma heldusse läbbi pea pärrast sedda esimest pattu innimestele lotust, sest petjast kurradist, pattust ja kõigist häddadest lahti sada, mis pattust tullid. Summal tö-utas, et naestest üks Lunnastaja pididi sündima, Kes ussi, se on: kurratit saab wõitma.

Innimesse suggu enne we-upputust.

Adami esimestenne poeg olli Rain, teine Abel. Rain olli põllumees, Abel karjane.

Üksford töiwad nemmad Summalale ohwrid: Rain põllu wiljast, Abel omma karja isesüündinud lomadest. Summal, nende süddamid tundes, näitis Abelile omma head meelt selle jures, agga Rainile mitte.

Rain, täis kadgedust ja wihha selle ülle, lõi omma wenda Abelit surnuks. Summal nedis mõrtsukat ärra, ja Rain ei leidnud pärrast sedda ennam kõige se ilma sees rahhu egga warjupaika.

Abeli asjemele andis Summal Adamille kolmat poega, Setti. Settist sündisid õiglasjed ja head innimesjed; agga Rainist üllekohtused ja kurjad.

Setti järreltullejatte seas on kõigeennamiste kuulus omma ellu pühhadusse läbbi Enof. Ta olli nõnda armas Summalale, et tedda ülleswõeti taewa ilma ihhulikku többe ja surmata.

Mega mõda astusid selle hea suggu lapsed abiellusse selle pahha suggu lastega. Se läbbi läksid siis pea kõik innimesjed hukka.

Noa jäi ükspäinis nende hulgas õiglasjeks ja Summala heldusse kõlblikuks.

We-upputus.

Se õige Summal mõistis sedda langenud innimesse suggu hukka we-upputusse läbbi, agga

sedda õiglast Noat vallitses Ta wälja, innimesse suggu — pärrast wee-upputust — jälle uendada ja wäljalautada.

Sepärrast käskis Summal Noat ühte fasti, se on: ühte suurt neljanurgelist pikka laewa, tehha. Selle sisse läks Noa omma perrekonnaga ja wõttis lojustest, metsellajattest ja lindudest ühhe pari, ja mõnnest suggust seitse pari, et nemmad ennast jälle wäljalautada wõiksid pärrast we-upputust.

Nellikümmend päwa saddas wihma; merred ja jõed tullid kaldadest wälja, wessi kattis maad, ja kõik innimesed ja muud mapealsed lomad uppusid ärra, agga Noa ja need, kes temmaga laewas olid, jäid ellusse.

Pärrast upputusse lõppetust tõi Noa Summalale tännõhwrud omma peästmisse eest. Se armuline Summal tõutas, et ennarn ial ühte ülleüldset we-upputust ei pea sama.

Innimesse suggu pärrast we-upputust, ja rahwakondade tõusminne.

Noal ollid kolm poega: Sem, Ham ja Jawet. Neist sündisid pärrast we-upputust kõik innimesed, mis nüüd ma peal ellawad.

Ham ei olnud auandlik omma issa wastu ja ka-utas sepärrast temma õnnistamist ärra. Hamist tullid jälle ueste furjad innimesed pärrast we-upputust.

Mega möda läksid furjad innimesed ja furjad teud innimeste seas ikka laiemale, nõnda et mahhajätsid Summalat auustamast; ja sedda mahhajättes hakkasid nemmad Tedda hopis ärraunnustama. Ehk nad küll nüüd sedda õiget Summalat ärraunnustasid, siis jäi siiski nende süüdamette

sisse se tunnistus, et ilma Sumalata ei wõi olla; siis tuli neile mõttesse, päifest, kuud ja muid lo-
dud asju Summaliks piddada. Sedda esimest
hüatse pagganausjaks ehk wõera Summala tenis-
tusjaks. Se õige Summala tundminne olli häd-
dalt weel Semi järreltullejatte seas leida.

Et innimesed ühhest esiwannemast ollid sün-
dinud, siis rakisid nemmad kõik ühte keelt ja ollid
nemmad kõik üks suggu. Kõrkus andis neile sedda
tühja nõu, ühte torni ehitada, mis kuni tae-
wani ulataks, et se läbbi kuuljaks sada. Selle
trahwiks seggas Summal neil nende keelt ärra,
nõnda et nemmad teine teisega rakisdes ennam arru
ei sanud, ja la-utas neid wälja kõige se ma ülle.
Sest tullid siis mitmesuggused rahwas, mis mit-
mesuggusid keli rakisid.

Abraham ja need teised Israeli rahwa Patriarkid (esiwannemad).

Et innimeste seas sedda õige Summala tund-
mist ja tenistust ülespidada, wallitses Summal
Abrahamit selle tarbeks wälja, Semi sugguarrust.
Summal käs kis Abrahamit mahajätta omma kodda,
omma sugguwõssa ja isjamaad, ja minna wõe-
rale male, mis La temmale pärrandusjeks lubbas.
Abraham uskus Summala tö-utust ja läks Kaldea
maalt Kanaani male.

Et Abrahamit kinnitada ussu sees, näitis Sum-
mal talle Ennast unnenäü ja mitmesugguste mu-
naituste läbbi.

Üksford ilmus Summal Abrahamile ja tö-utas,
tedda ühhe sure hulga rahwa isjaks tehha ja is-
seärranis temma Summal olla. Seläbbi teggi
Summal Abrahamiga ühte leppingut.

Selle leppingu mälestusse tähheks olli se iimberlõikaminne. Sel ajal tõutas Summal Abrahamile ühte poega, Iisakit, anda.

Üks teine kord näggi Abraham kolm tefäiat ja kutsus neid enda jure puhkama ja mõrsjale. Nähti, et nende tefäiate kujuk Iisand olli ja kaks Englit Temmaga. Iisand kinnitas Abrahamile, et talle aasta pärast üks poeg piddi sündima. Se läks tõeks, ehk küll Abraham sel ajal jo sadda aastat wanna olli.

Abrahami usku ja sõnnakuulmist näitis Summal kõige järreltullejattele isseärranis se läbbi: Temma käskis Abrahamit omma poega Iisakit põletamisje ohwriks tua. Abraham ehhitas ühhe altari üles, panni puid ta peale ja nende peale Iisakit ja tõstis jo nugga, tedda ohwerdada: siis tõmmas Ingel Summala käsku peale temma kät tagga.

Selle sõnnakuulmisje pärast õnnistas Summal ei mitte üksipäinis Abrahamit, waid Temma tõutas ka õnnistada kõiki rahwast ma peal temma seemne sees. Se tähendas, et Abrahami sugust se ilma Lunnastaja (se Õnnisteggia) piddi sündima.

Iisakist sündis Jakob, kes ka Iisraeliks hütatse, ja Jakobist kakssteistkümmend poega. Kõik nemmad hütatse Patriarkideks, se on: e siwannematteks, sepärast et nemmad se Iisraeli rahwa suggu allustajad on. Se õnnistus, mis Summal Abrahamile andis, läks temma järreltullejatte peale ülle, nende ärratenimisje järrele. Sedda näitse isseärranis Jakobi ja Esawi jures. Nemmad ollid lihhalikkud wennad ja kaksikud, agga wägga isseärralikku meeltega. Esaw olli walli ja temma kõigearmsam tallitus olli linnupüüdminne; Jakob

olli tassane ja wagga. Esaw olli se wannem neist, ja sepärrast olli tal ka se essimenne bigus issa õnnistamispeale; agga kärsimatta ja ilm-fannatamata olles, andis ta omma esisündimisse bigust Jakobile läätse leme eest ärra. Pärast fedda, ehk küll nende issa Isaak Esawit õnnistada tahtis, kui omma esisündinud poega, siis wöttis ta ommetegi, sepärrast et ta jo pimme olli, Jakobit Esawi asemele, ja sel wiisil sai siis se õnnistamine se kõlblikkuma ossaks.

Hebrea rahwas Egiptussemaal.

Üks neist Jakobi poegadest olli Josef. Jakob armastas tedda kõigeennam temma ilmsüta ja lihtmele pärrast. Josef näggi unnenäggusid, mis ettefulutasid, et temma wennad tedda kummardamasawad. Selle süi pärrast kuulasid tedda temma wennad ja müsid tedda sallaja ärra Egiptusse male. Selle pagganaussu ma sees jäi siiski Josef truuks se bige Summalale, ja sepärrast teggi Summal tedda kuulsaks. Josef selletas Waraole, se on: Egiptusse ma kunningale, temma unnenäggemissi, mis seitsme aastalist nälga ettefulutasid. Warao andis ta holeks, leiba murretseda nälja aastade peale, ja teggi tedda esimesseks wallitsejaks Egiptusse maal enda järrele.

Kui nälg hakkas, tullid Josepi wennad Egiptusse male nissu ostma. Josef tundis neid ärra, andis ennast neile tunda, andis neile nende süüid enda wasto andeks ja kutsus neid omma isjaga Egiptusse male. Hebrea rahwas jäid sinna ka pärrast Jakobi ja Josepi surma ja siggenesid wägga.

Se uus Egiptusse ma kunningas hakkas Hebrea rahwast pelgama kui wõerid asjutajid. Ta

hakkas nendega kui orjadega ümberkäima, püdis neid rammetuks ja tehvaks teha raske töö läbvi ja käsitsi siis minaks nende mehesuggu lapsi surmata. Et neid hukkatusse eest hoida ja peasta, läkitas Jummal neile Mooset.

Kui Mooset sündis, siis püdis temma emma teha varjata, et Egiptusse rahvas teadv ärra ei tappaks; agga kui teha varjata kogguniste võimalik ei olnud, sii viis ta teha jõlle ja lastis teha piggitud korni sees mepeale. Seal leidis teha se Egiptusse ma kunninga tüttar ja kasvatas teha üles kui omma poega. Agga temma tahtis parrem se Jummal wäljawallitsetud rahwaga leinata, kui pagganattega wallitseda, ja sepärrast põggenes ta Warao kojast ärra.

Pärrast tulli ta Jummal käsju peale Warao ette omma wenna Aaroniaga ja nõudis Jummal nimmel, Hebreja rahwast wäljalasta Egiptusse maalt. Kui nüüd Warao sedda kuulda ei wõtnud, siis teggi Jummal talle suri immeteggusid ja lõi Egiptusse rahwast mitmesuguste nuhtlustega, kelle hulgas se wiimne se olli, et ühhel ösel üks Ingel igga esisündinud loma Egiptusse maal ärratappis.

Sellammal ösel wiis Jummal Hebreja rahwast Egiptusse maalt wälja, käsitsi neid otse enne te peale asjumiist paja söma-aega piddada ja ta tulewatte aegade sees sedda omma lunnastamisse mällestusjeks teha.

Egiptusse rahwas ajas Hebreja rahwast tagga; agga Jummal hoidis Hebreja rahwast immelikkul wiisil ja hukkas Egiptusse rahwast. Range tormiga ja-utas Ta punnast merd ühhest ärra; nõnda et Hebreja rahwas temma kuiwa põhja möda läb-

hiläts; agga kui se Egiptusje rahwas nende järrele läts, fattis se merri neid finni, ja nemmad uppustid ärra.

Se paja pühhitseminne seisib selle sees, et ohwiriks üks weata tal tappeti, se on: üks tal, kellel ühtegi pudust kehha polest ei olnud; sedda sõimad nemmad palwete sees apnematta leiwaga ja mõrru rohtudega.

Se ohwer olli ühheks eesoohwiriks, se on: ühheks ettetähhendusjeks ja eenkirjaks sellest, kuida se tõ-utud ilma Lunnastaja Issje Ennast pididi ohwiriks andma innimeste peastmisjeks kurradi ja pattu orjusjests.

Seadus ja pühha firri.

Kunni Mosesje ajani ellasid innimesjed lodud seadusje ja pühha kulutamiste järrele. Lodud seadusje nimme al on sedda seadust mõista, mis Summal innimesjele temma mõistusje ja süddame tundmisje läbbi annab. Pühha kulutamiste nimme al on sedda mõista, kui õppetud Summalast ja jummalafartlikkust ellust, mis innimestele otse Summalast Endast ilmutud on, eddasikulutamisje ja juhhatamisje läbbi wannemattest laste kätte ja nõnda ikka emale järrestullejatte kätte läbhäb. Eddasikulutamist toimetab se asfi, et innimesjed kaua ellasid, lialtki enne we-upputust liggi ühheksja sadda aastat ja ennamgi; pärrast we-upputust liggi kolm sadda ja rohkemgi aastat. Sedda wiisi mõis üks innimenne mittu sadda aastat läbbi — Summala ja innimeste teggudest juttustada.

Mosesje ajal olli innimeste hellu jo opis lühhem kui enne, ja sepärrast läts fiis se eddasikulutamine pudulisjeks, töt alles hoida. Peale sedda

lääksid need pahhad te-ud innimeste seas ifka laiemale, ja seläbbi se mõistus ja süddame tundminne ifka tummedamaks ja tummedamaks. Et töt innimeste seas ülespiddada ja wäljalautada, andis Summal ühte ilmutud seadust ja pühha kirja.

Se ilmutud seadus on se õppetud Summalast ja jummalamelepärralikkust ellust, mis Summal Issse innimestele ilmutas. Pühhaks kirjaks hüütakse need ramatud, mis Summala fiskeandmisses läbbi kirjutud on.

Wiekümnendamal päwal pärrast sedda, kui Hebreah rahwas Egiptusse maalt wäljaläts, näitis Summal talle Omma ollemist Sinai mäe peal tulle, suitsu ja pääsuna heäle sees ja andis neile seadust, kus need kümme käsku sees ollid:

1. Minna ollen se Issand sinno Summal, sul ei pea mitte teisi Summalid ollema Minnu kõrwas.

2. Sinna ei pea mitte ennesele kuu ehk minisuggust pilti teggema, ei sest, mis taewas üleswal, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees ma al on, et ja mitte neid ei kummarda egga teni.

3. Sinna ei pea mitte Summala omma Issanda nimme ilma asjata suhhu wõtma.

4. Mõttele hingamisse päwa peäle, et ja tedda pühhitsed. Kuus päwa pead ja tööd teggema ja kōiti omma teggemissi tallitama, agga se seitsmes päaw on Issanda sinnu Summala hingamisse päaw.

5. Sinna pead omma issa ja omma emma auustama, et so kässi hästi käib ja sinna kaua ellad ma peal.

6. Sa ei pea mitte tapma.

7. Sa ei pea mitte abbi-ellu rikma.

8. Sa ei pea mitte warrastama.

9. Sa ei pea mitte walle-tunnistust räkima omma liggimesse wastu.

10. Sa ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest; ja ei pea mitte himmustaua omma liggimesse kodda, ei temma maad, ei temma sullast, ei temma ümmardajat, ei temma härge egga eeslit, egga muid lojuksid, egga minisuggust asja, mis temma pärralt on.

Need käsjud ollid üleskirjutud kahhe kiwvi laua peale ja seadusse laekasse pantud, mis kallist puust tehtud ja fullaga wäljalöbud olli. Se laekas seisis koggodusse telgi eht ühhe likuwa Summalakoja sees. Telgi sees olli ka üks altar tümiani suitsutamisse tarbeks, üks lühter ja üks laud, kuhhu ohwri leiwad peale panti. Telgi ees olli üks altar, kelle peale mitmesuggusid ohwrid tehti. Summala tenistusse tarbeks telgi sees ollid wäljawalitsetud üks Üllempreester, Preestrid ja Lewitid, Lewi sugguarrust, kes üks neist Sakobi poegadest olli.

Summal nõudis kangeste sõnnatuulmist omma seadusjale, ja sel ajal andis Ta jälle se Hebrearahwale lotust, et Temma talle sedda Kanaani maad ommaks piddi andma, mis ta jo Abrahama olli töutanud. Ta uendas neile ka sedda töutust, et se ilma Lunnastaja piddi tulles, nimmega: se suur Prohwet, kellest Moses agga üffipäinis eelkäia olli.

Moses kirjutas Summala seadust ja töutamissi ülles nende esimeste pühha kirja ramatutte fisse.

Hebrearahwa tekond kõrbe sees, ja nende sisesesamine töötud male.

Hebrearahwas läks Egiptusse maalt Kanaani male Arabia ma kõrbest läbbi.

Et nemmad parreminne ussu sees Summala peale finnitud saatsid, teggi ta neile palju immeteggusid selle tefonna ajal.

Summala Ingel käis nende ees, päwal pilwe sees, ösel tulle samba sees neile teed näitmas.

Kui neil leiba ei olnud, siis sõitis Summal neid mannaga, mis hommitul taewast mahhasadas. Üksford kui nemmad wet ei leidnud, kuid ükspäinis mörrut wet, siis käskis Summal Mo-
sest ühte puud sinna sisse wiisata, ja ta sai kõlbawaks jomissele.

Üks teine furd, kui nad fogguniste wet ei leidnud, siis lõi Moses Summala käsju peale omma keppiga ühhe kalju wastu, ja selle seest jooksis siis nõnda palju wet wälja, et küllalt sai kuetümne tuhhandele.

Ohf küll se kõik seddawisi sündis, ei olnud siiski se Hebrea rahwas Summala wastu tru. Kui Moses Summala käsju peal mäe otjas olli nellikümmend päwa, siis wallasid nemmad sel ajal ühte kuld-wassikat ja kummardasid sedda fuju kui Summalat. Mittuford nurrisefid nemmad Mo-
sesse peale ja ka Summala endagi peale. Kui nad Kanaani ma liggi jades kuulsid, et need seal-
sed rahwas wäggewad ollid, siis näitsid nemmad enda sees ni weidi lotust Summala peale, kes neid sinna male wiis, et pea Egiptusse male jälle tagasiminna tahtsid. Selle eest trahwis neid Sum-
mal ühhe neljakümne aastalise tefonnaga kõrbe sees.

Liggi selle tefonna lõppetust surri Moses se tō-
utud ma piri peale ärra. Jesus Rabin (Josua) wiis neid temma sisse, wõitis neid rahwast ärra, mis seal ellasid, ja jaggas tedda nende kahheteist-
kümne Hebrea rahwa sugguarru kätte.

Summal aitas selle jures Omma rahwast jälle ue imme-teggudega. Se Jordani jõggi jooksis üllespidi ja jättis kuiwa põhja järrele, nõnda et Hebreä rahwas temma läbbi minna wõis. Se ümberpiratud Jeriko linna mürid kuffufid üksipäinis seläbbi mahha, et sedda seadusse laegast temma ümber kanti ja Preestrid passunad puhhusid.

Kohutumõistjad.

Kui Hebreä rahwal se töötud ma sees ennast asfemele asjutada tulli, siis käskis Summal neid kõiki sealsid rahwast sealt wäljaajada. Hebreä rahwas ei täitnud sedda käsku, ja sest tulli neile siis palju hädda.

Need wannad Ranaani ma rahwas ollid pagaganad; nemmad tõmmasid ka sedda Hebreä rahwast pagganusse ussu fisse; agga selle läbbi kautasid nemmad omma Summala õnnistamist ja abbi ärra. Need paggana rahwas wõitsid neid saggedaste ärra ja heitsid neid enneste alla.

Kui Hebreä rahwas, willetsusse läbbi targemaks jades, ennast jälle se õige Summala pole pöris, siis näitis Ta talle jälle armu, ja läffitaz Ta talle peästjid. Wahwad mehhed, kes Summala peale lootfid ja kedda Summalast Endast üles ärratati, wõtsid wallitsust nende ülle enda kätte, wõitsid pagganaid ärra ja saatsid selle läbbi omma rahwale wabbadust ja rahhu. Need mehhed on tutwad Israeli kohutumõistjatte nimme al. Nõnda kutsuti Kideoni ühhe Ingli näituisse läbbi Hebreä rahwast Midianide käest peastma. Kolmesaa mehhega, ilma sõa riistata, läks ta õsel waenlasse leri ümber ja ajas neid äkkise passunatte heäle ja lühtritte tulledega ühhe nõndasugguse mäsamisse fisse,

et nad issefeskes üks teist tapma hakkasid ja är-
rapöggenešid. Rideon ajas neid tagga ja hufkas
nende wägge ja nende peamehhi.

Se wiimne kohtomöistja olli se Prohwet Sa-
muel. Temma wöitis Wilistri rahwast ärra; sea-
dis jälle sedda wige Summala langenud tenistust
sisse ja wallitses Hebreä rahwast koggoniste ilm
enda kasu püüdmata.

Kuningad.

Samueli kas poega andsid ennast ahnusse sisse
ja rikkusid wiguft. Sepärrast sowis siis se Hebreä
rahwas endale ühte kuningat.

Summal nimmetas neile Samueli läbbi Sauli
kuningaks, Benjamini sugguarrust. Samuel wöi-
dis tedda pühha salwiga. Agga Saul ei täitnud
mitte Summala tahtmist. Temma assemele wal-
litses siis Summal Dawidat, sedda kõige noremat
poega neist seitsmest Jesse pojast, Juda sugguar-
rust. Dawit sai kuulsaks se läbbi, et ta swas ühhe
lingufiwiga sedda Koliatit, ühhe Wilistri meest
isseärranisse suurusse ja jõuga mahhalwi. Saul
kaetšes temma auu; agga Dawit kannatas tassa-
usse ja pikka melega temma kauat taggakiusamist,
sest et ta temma sees ühte Summala Salwitud
auustas.

Dawida tassaus ja waggadus satis talle ühte
isseärranist armu Summala ees. Pärast Sauli
surma wallitses temma Hebreä rahwa ülle, wöitis
mittu rahwast ja lautas omma riki laiemale; agga
mis se kõigesurem asst olli, sai ka temma, kui enne
Abrahamgi, ueste sedda tö-utust, et temma suggu-
wössast se ilma Lunnastaja pididi sündima, kes
iggaweste wallitseb.

Lawida tronipärria olli temma poeg Salomo. Temma olli fulus omma tarkusse läbbi, mis ta Summalast endale olli pallunud. Selle esimesse koggodusse telgi assemele ehitas temma Summala auuks ühte suurt kuulsat templit ommas pealinnas, Jerusalemmas. Temma wallitsus olli rahhulinne.

Kõige omma tarkusse sees ei olnud Salomo siiski õige ettevaatlik. Temma langes liigkullutamisse sisse, armastas paggana-usklikkuid naesi, ja need tõmmasid siis ka tedda ennastki wõera-jummala tenistusse sisse. Selle wiisiga kautas ta Summala heldust enda wastu ärra ja hukkas omma riki.

Pärast temma surma jautas ennast temma riik. Kaks sugguarru, Juda ja Benjamini sugguarru, jäid temma poja Roboamile (Rehabeamile) truuks; need teised kümme loid ennast temmast lahti, ja nende ülle hakkas ilma kõige õiguseta wallitsema Serobeam. Mõnda tõusid need kaks riki: Juda ja Israel.

Serobeam kartis, et temma allamad ennast jälle Juda rigiga ühhendaksid, kui nemmad Jerusalemma linna käitsid se õige Summala kummardussele, ja sepärast püdis temma siis neid kujukummardusse pole pöördä. Se kurjus lautas ennast laiemale ja temmaga ühhes se paggana ellu-wiiside rikminne; ja seläbbi sai se riik Israel otja. Et sesamma külgehakkaw tõbbi ka Juda rigi sisse tikkus, läks siis ka se hukka, muud kui ildamalt, kui se riik Israel.

Prohwetid.

Wannast wallitses Summal mõnda wagga meest wälja ja täitis neid Omma Waimuga, et nad

teistele Temma tahtmist fulutaks. Neid kutsutakse Prohwetideks, sepärrast et nemmad, peale muud, ka tullesid asju ette ärra fulutasid. Pärast Suda ja Israeli rigi jaggamist tõusid isseärranis tihti Prohwetid üles. Nemmad kaebasid wäärjummalat tenimisse furjusse üles, fulutasid selle nuhtlust ja trööstisid ja finnitasiid neid waggasiid Summala armu ja peastmisse lotusse läbbi.

Üks wahwa wäärjummalat tenistusse sõitleja olli se Prohwet Elias. Temma fulutas Ababile, ühhe Israeli rigi kuningale, kes wõerid jummalid kummardas, ühte kolmeaastalist pöudu ja nälga ette, ja hüdis, et walle jummalatte tühhiust ja se õige Summala wägge tõeks tunnistada, selle aja otjal, tuld taewast mahha ühhe walmis pandud ohwri peale. Elias ärratas ühhe Sarepta linna naese poega furnuist üles. Eliast peti kõlblikkust, Summalaga kõnnelda Horebi mäe peal, ja tedda wõeti wimaiks üles taewa, kui Enokitfi.

Mittu Prohweti fulutasiid Suda rigi, Jerusalemma linna ja templi otsasamist ette, kõige ennamiste Jeremias, kes ka Jerusalemma linna jälle-üllesehitamist ettefulutas.

Agga se Prohwetide fulutamisse pea-asji olli se tõutud ilma Lunnastaja. Nemmad hüüdisid Tedda Lawida Pojaks, Messiaaks ehk Kristusjeks, se on: Salwitaks, õigusse Kuningaks, wäggewaks Summalaks, rahhu Wirstiks, tullesid aja Issaks; ja kirjutasid põhjani sedda, kuidas Temma seie ma peale ilmuma saab; lialti sedda, et Temma Meitsist sünnib, ilma pattuta on, agga meie pattude eest kannatab, et Ta meid Omma kannatamisse läbbi pattudest päästab; et Summal innimestele ühte uut iggawest seadust saab andma, ja et ka need pag-

ganadgi ennast Kristusse pole sawad pöörma ja Tedda kui õiget Summalat kummardama.

Juda rahwas Babiloni maal.

Se üllekohtune Israeli riik sai Assurima rahwa läbbi otša, nõnda et ta pärrast ial ennam ei tõusnud. Sedda suremat hulka rahwast widi ärra wangi ja pillutati laiale kõigile pole.

Se Juda riik sai Nabukodonossori (Nebukadnetsari) läbbi otša, kes Babiloni=ma kuningas olli. Jerusaleem härwitati ärra, tempel põlletati mahha, ja se surem hulk rahwast widi Babiloni wangi. Agga siiski ei lastnud Summal sedda rahwast otša sada, kellest se ilma Lunnastaja pididi sündima.

Nabukodonossor (Nebukadnetsar) näggi ühte hirmsat unnenäggu ja ei wõinud tedda mitte üksi päinis mitte mõista, waid ei ka mitte mällestadagi. Summal arwaldas sedda sallauft. ka se Prohweti Danielile unnes, ja se ärratas sedda jälle kuningale meelde ja selletas talle sedda temma hirmsat unnenäggu, mis nelja rigi tullemist ettefulutas, mis üks teise järrele pididi sama, ja mil ajal Summal ühte iggawest riki saab üllesehhitama. Nabukodonossor (Nebukadnetsar) auustas selle eest sedda õiget Summalat ja andis Danielile suurt meelwalda Babiloni rigi sees.

Ananias, Asaria ja Misael wiisati sellesamma Nabukodonossori (Nebukadnetsari) käsju peale ühhe tullise ahju sisse, sepärrast et nemmad kuld=kuju ei kummardanud. Agga Summal kaitjis neid ühel immelikkul wiisil. Sepärrast auustas Nabukodonossor (Nebukadnetsar) jälle ueste sedda õiget Summalat ja andis Ananiale, Asariale ja Misael

elile wallitsust Juda rahwa ülle, mis temma rigi sees ellas.

Seddawisi peasis siis se Juda rahwas Pabiloni maal sest paggana ussust, mis seal wallitsemas olli, ja nemmad parranesid weel pealegi ommast endisest wõera-jummala tenistusse sisse kippumissest. Nende läbbi hakkasid siis aega möda ka need paggana rahwas sedda õiget Summalat tundma.

Peale muud ilmutas Summal Danielile siis ka sedda, et Kristus ilmale saab tulles seitsmekümne seitsmiku lõppetusel, se on: liggi nellisadda ühheksakümme aastat pärast Jerusalemma linna ülesehitamist.

Danieli seitsmikude ajad.

Kiirus, Persia-ma kuningas wõitis Pabiloni riki endale ja andis otse Prohwetide ettefulutamisse järrele Juda rahwale lubba, omma issamale taggasiminna ja ueste Jerusalemma linna ja temma sees sedda Summala templit ülesehitada.

Juda rahwas, Jerusalemma linna taggasitultes, jäid siiski Persia-ma kuningatte alla, ja nende kaitsemisse al ehitasid nemmad ühte teist templit Jerusalemma linnas üles.

Need Prohwetid Haggai ja Sakarias ärratasid ja finnitasid neid selle nõuu jures, ja Malakia ütles ette, et Kristus sellesamma templi sees saab ilmuma.

Kui se Makedonia kuningas Aleksander sedda Persia riki ärrawõitis ja selle assemele Kreka riki ülesseadis, siis sai Juda rahwale ennam kui enne Kreka, Siria, Egiptusse ja wimaiks ka Roma rahwaga teggemist. Se pühha kirri panti Kreka keelde ümber, mis sel ajal se kõigekuulsam rahwas olli.

Juda rahwas, kehwa olles, näggi palju willetsust omma ümberkaudu naabritte polest. Sedda kõige belamat taggatusamist kannatasid nemmad Siria-ma funninga Antiohi Epimani polest, kes nende seas mõra-jummala tenistust sisseasutada tahtis ja Jerusalemma templi sees ühte wäärjum-mala kaju ülesseadis. Agga selle õige ussu kaitsemisjeks tõusis se Makabejide suguwõssa ülles, preestrilikku sugguarrust. Nemmad finnitasiid jälle Jummalaga orjust Jummalikku seadusse järrele, kaitse-sid omma isjamaad ja said Juda rahwa wallitsejaks.

Siiiski näggi Juda rahwas neil ajal ühtepuhku sedda willetsust, jälle ueste paggana rahwa sagiks sada. Neil willetsjal ajal trööstisid nad ennast se lotussega, et se tõutud Kristus nüüd pea saab tulles. Agga palju neist effisid, kui nad mõtelsid, et Temma ühte ilmlikku riiki tulles ehhitama, kelle sees nemmad se wallitseja rahwas saaksid ollema.

Kristusse eelkäia Joannes.

Jerusalemma teise templi preestride hulgas olli üks mees, nimmi Sakarias. Temma naene olli Elisabet. Mõllemad ollid nemmad õiglassed inimesesed. Nemmad ellasiid funni wannaduseni ilma lapsita, sest et Elisabet siggimata olli.

Üksford, kui Sakarias templi läks suitsutama, ilmus talle Ingel ja kulutas talle, et temmale Elisabetist üks poeg, nimmega Joannes, saab sündima, kes Kristusse, se Lunnastaja, eelkäia saab ollema ja rahwast Temma wastuwõtmisse peale walmistama. Sakarias ei uskunud sedda ja jäi sellepärrast teletumaks, nikaumaks, kui talle tõeste üks poeg sai sündinud; ja kui ta näggi, et need

Ingli sõnnumed said täidetud, laskis ta tedda Joannesseks hüda.

Joannes ellas kõrbes, kandis kamelikarwast riet ja nahk wööd ja söi rohutirtsusid ja metsmet, se on: sedda kõigewaesemat ja allamat sööki. Summala käsu peale ilmus ta Jordani jõe kaldal, kuulutas pattustpöörmist ja taewa rigi, se on: Kristusse tullemist, ja neid, kes omma pattusid tunnistasid, ristis ta Jordani jões.

Sõnnumetominne se kõige Pühhema Neitsile.

Pea pärrast sedda, kui se Ingel Joannesse, se eelkäia, sündimist olli kuulutanud, ilmus se Peaingel Raabriel selle kõige Pühhema Neitsi Mariale Natšareti linnas. Temma olli Juda sugguarrust, Dawida sugguwössast, se on: kuninglikkust sugguwössast; agga Ta ellas waesusse sees. Ta olli kihlatud Joseppiga, ühhe mehhega sellesamma sugguwössast, agga üksipäinis sepärrast, et se Temma ülle hoolt pididi kandma; agga tõe polest olli Ta endale etterwõtnud, ikka neitsiks jada.

Se Peaingel kuulutas Talle, et Temma ühte Poega saab sünnitama, ilma mehheta, Pühhast Waimust; Tedda nimmetama Jesusseks, ja et Temma Summala Pojaks saab hütud sama ja iggaweste wallitsema.

Maria wõttis sedda ussu ja tassaussega wastu ja sai käima peale Pühhast Waimust. Pea pärrast sedda, kui ta Elisabetit katsma läks, arwaldas Summal sedda sallaust Elisabetile, ja se hüdis Mariat Issanda Emmaks.

Kristusse sündimine.

Sel ajal olli Juda riik Roma rahwa wallitusse al. Roma linnas wallitjes sel korral Augustus. Se andis käsku, rahwa hingefirjutamist ettemõtta. Sepärrast läksid siis Jõsep ja Maria Matsaretist omma isjalinna, Betlemma. Siin sündis sest kõige Pühhemast Meitsist meie Issand Jesus Kristus, ja Tedda panti sõime sisse, sest et rahwa hulga pärrast majas kuskil rumi ei olnud.

Karjaste kummardamine.

Selsammal õsel ilmus Betlemma karjastele, kes omma karja jures bitsel ollid, üks Ingel ja kutas neile, et se Lunnastaja on sündinud, Kes on se Issand Kristus, ja et nemmad Tedda ärratunneksid, ütles ta neile, et nemmad ühte Last sõime sees sawad leidma. Seddawisi leidsid nemmad Tedda siis ka tõeste ja nemmad ollid need esstmessjed, kes Tedda kummardasid.

Kristusse ümberleikamine.

Rahhetja päwa pärrast Õnnisteggia sündimist leigati Tedda ümber se wanna seadusse kässu järrele ja anti Lemmale se nimmi Jesus, mis Talle se Ingli läbbi kinnitud olli, jo enne, kui Ta emma ihhusse sai. Se sõnna Jesus tähhendab: Lunnastaja (Õnnisteggia).

Issanda wastowõtmine.

Neljakümmenmal päwal pärrast sündimist todi Jõseppist ja Mariast se Laps Jesus templi, kuida se Jummal seadusjes Mosesse läbbi ettekirjutud olli.

Sel ajal elas Jerusalemma linnas üks wagger mees, nimmega Simeon, kellele Summalast tõutud olli, et temma enne ei piddand surrema, kui ta Issandat Kristust olli nähha sanud. Summala Waimu sisseandmisse läbbi läks temma templi, wöttis sedda Last Jesust kätte peale ja ütles: nüüd lassed Sa, o Issand, Dmma sullast ärraminna rahhuga Dmma sõnna järrele, sest minnu silmad on Sinnu lunnastust näinud.

Ühtlase Simeoniga kitis ka Anna, üks Proheweti naene, Summalat ja juttustas kõigile sest Onnisteggiast, kes usjuga Tedda ootfid.

Ilmsüta laste huffamine.

Sedda sündinud Lunnastajat kummardama tulid ka kolm tarka hommikumaalt, se on: targad, kes temma sündimist ühe isseärralisse tähhe näitusse läbbi teada said.

Sel korral olli Herodes wallitsemas Juda maal, ilma et ta kuninglikku sugguarrust olleks olnud. Kui ta kuulda sai, et need hommikuma targad küsifid: kus on se sündinud Juda-ma Kuningas? siis ehmatas ta ärra, sest ta kartis, et se sündinud Kuningas aega möda temma käest rifi ärrawõttab. Sepärrast kulas ta nimmelt järrele, kus Kristus on, ja kes Temma on, ja kui ta Tedda leida ei sanud, siis kästis ta Petlemmas ja temma ümberkaudu kõik lapsukeisi tappa, kes kahhe aastased ollid, lotes, et ta ka Kristust nende seas tappab.

Agga enne, kui se täidetud sai, ilmus Ingel unnes Jospile ja andis talle Herodesse nõuu

teada ja kästis tedda, se Lapse Jeesussega ja Temma Emmaga Egiptusse male pöggeneda. Seal ollid nemmad, kunni Herodes surri, ja siis läksid nemmad taggasi Natsareti.

Kristusse ristminne.

Kui Kristus ommas ollemisses siin ma peal liggi kolmkümmend aastat wannaks olli sanud, siis läks Ta Jordani jõe kaldale Joannesse jure ja nõudis temmalt ristmist, ei mitte sepärrast, et Temmale sedda waja olleks olnud, waid sepärrast, et Ta meile seläbbi ettetähhendust annaks.

Joannes se wastu nõudis jälle otse ommalt poolt, Temmast ristitud sada; siiski kulis ta Temma sõnna ja ristis Tedda. Kui Kristus ristmisse järrele weest wäljatulli, siis tehti Temma ülle taewas lahti; Pühha Waim langes Ta peale kui tui-kenne mahha, ja kuulti taewast Summala se Issa heält: Se on Mo armas Poeg, Kelle pär-rast mul hea meel on.

Kristusse taewarigi fulutaminne (ehk intlus).

Peale ristmist olli Jeesus Kristus nellikümmend päwa kõrbes paastus ja palwetes, kannatas kurradi kiusamist ja wõitis tedda Summala sõnna läbbi; siis astus Ta se ilma sisse. Temma fulutas Summala riki linnade ja küllade sees ja Jerusalemma templis. Se pea-astsi Temma fulutamisse sees olli: kahhetsege omma pattu ja us-fuge Ewangeliumi sisse.

Ewangelium tähhendab ühte rõemsat sõn-natomist sest, et Summal innimestele nende pat-

tud andeks anuab ja neile sedda taewarifi kingib Kristusse läbbi. Omma pattu kahhetse da tähhendab: pattu wiškada, neid tunnistada, palluda Summala käest nende andeksandmist ja findlat nõuu wõtta, Summala mele pärrast ellada.

Apostlid.

Et Ewangeliumi wäljalautada innimeste seas, wallitses Jesus Kristus jüngritte hulgast kaksteistkümmend wälja, neid kõigile pole läffitada Summala rigi fulutamisse pärrast. Sepärrast hüdis Ta neid Apostlideks.

Nende nimmed on: Petrus ja Andreas, Jakobus ja Joannes, Wilippus ja Bartolomeus, Matteus ja Tomas, Jakobus Alweusse poeg ja Simon Selotes, Judas Jakobusse poeg ja Judas Iskariotist, kes pärrast ärraandjaks sai.

Meie Issanda Jesusse Kristusse palwe.

Jesus Kristus teggi tihti palwid, isseärranis ö ajal üfsikkus paigas.

Temma Apostlid pallusid Tedda, et Temma neid palluma õppetaks. Temma andis siis neile ja nende läbbi ka meile kõigile sedda palwet:

Issa meie, Kes Sa olled taewas, pühhitsetud sagu Sinnu nimmi, tulgu meile Sinnu riik, Sinnu tahtminne sündku kui taews, nõnda ka ma peal, meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte kuusatusse sisse, waid

peasta meid ärra sest kurjast: sest Sinnu pärralt on riik, ja wäggi ja au igga-
weste. Amen.

Kristusse tähhendamisse sõnnad.

Jesus Kristus õppetab tihti rahwast tähhenda-
missse sõnnade, se on sarnauste ja otse kui mõis-
tatuste läbbi.

Näitusse pärrast seisku stin üks tähhendamisse
sõnna lühhidelt ja omma selletussega ülespandud:

Üks külwaja läks wälja külwama. Mõnni
jaggu semet kufkus te kõrwale; sedda tallati ärra
ehk sõiwad tedda linnud; mõnni jaggu kufkus kiw-
wise ma peate, ja se kuiwis ärra pea pärrast sedda,
kui ta üles olli tõusnud; mõnni jaggo õhhatte
seffa ja sedda lämmatati ärra; mõnni jaggu hea
ma peale, ja se kandis rohket wilja.

Se külwaja on Jesus Kristus, se seme Sum-
mala sõnna, se ma innimeste süddamed. Kuida
semet, mis te kõrwale kufkus, mõdakäiad ärratal-
lawad ehk linnud ärrasõwad, nõnda pettab ka kur-
rat Summala sõnna nende laokalla innimeste süd-
dametteft wälja. Kuida seme, mis kiwwise ma
peale kufkus, kül juurt ajab, agga ruttu jälle är-
rakuiwab, nõnda tagganewwad ka kahtlasjed inni-
messjed, kes mitte süggawale Kristi Usju õppetusse
sisse ei olle tunginud, ehk kül nemmad tedda was-
tuwõtšid, kiusatusse ajal temmast jälle ärra. Kuida
üks hulk umbrohtu põllu peal nisju ärralämma-
tab, nõnda lämmatawad ka ellu murred ja ihhal-
dusjed Summala sõnna wägge süddamette sees
ärra. Kuida se seme seal hea ma peal rohket
wilja kannab, nõnda kannab ka hea süddamette

sees, mis Jummal sõnna ussuga wasturötwad ja kindlussega tedda hoidwad, sesinnane sõnna rohket waimulikku annete, headusse ja õnne wilja.

Kristusse immetend.

Peale Jummalikku õppetussi näitas Jesus Kristus Ennast kui ilma Lunnastajat Jummalikku ilmutamiste ehk immeteggude läbbi.

Temma teggi immeteggusid ennamiste heldusse pärrast häddaliste wastu; sest kõik temma immetud innimeste wastu ollid õnne saatmas.

Temma andis haigetele terwist, pimmedatele näggemist, kurdidele kuulmist, keletumaise keelt, surnuttele ellu, ja kõik sedda teggi Temma ükspäinis omma kae külgepannemisse ja sõnna läbbi ja mõnikord ka ilma kae külgepannematta, ükspäinis sõnna läbbi.

Kristusse ärrafelletamine.

Peale pattust pöörmisse ja ussu õppetust kulutas Jesus Kristus ka Omma Risti.

Temma kulutas ette, et Temma ilma ärralunnastamisse pärrast peab kannatama, surema ja üllestõusma. Ta ütles ka, et ka Temma järrelkäiad peawad ennast ärrasalgama, omma risti enda peale wõtma ja Temma järrele käima, se on: et usku Temma sisse kinnitada ja omma hinge peasta, peawad nemmad ikka walmis ollema, kõik kautada ja kõik kannatada.

Nõnda kui Temma kannatamissed Temma jüngerid piddid ärrahirmutama, näitas Temma selle ettefaiasmisjeks mõnnele neist Omma auu, et neid lotusssega kinnitada.

Ütsford, kui Ta ühhe mäe peal palwet teggi, hakkas Ta näggu paistma kui päike, ja läksid Ta rided walgets kui lummi. Moses ja Elias ilmusid Talle; üks elle pilw kattis Tedda ja neid Apostlid, kes Temmaga ollid, ja kuulti taewast Summala se Issa heält: Se on Mo armas Poeg, Tedda kuulke.

Selle Issanda kuulsa ärraselletamisje tunnis-mehhed ollid need Apostlid: Petrus, Jakobus ja Joannes.

Laatsarusje ülesärratamine.

Üks neist immeteggudest, mis Issandat Jesust enne Temma kannatamist isseärranis kuulsaks teggi, olli Laatsarusje ülesärratamine.

Jesus Kristus tuli Betania linna, kus Laatsarus ellas, neljandamal päwal pärrast Laatsarusje surma. Laatsarus olli jo mahhamaetud. Kui Issand hauda käskis lahtitehha, siis ütles Laatsarusje sõsjar Marta, et kehhas jo mäddanemisse lõhn tulleb. Siiski ütles se Issand: Laatsarus, tulle wälja! Laatsarus tõusis üles ja tuli hauast wälja.

Issanda sisseminne Jerusalemma.

Kui Jesus pärrast Laatsarusje ülestõusmist Jerusalemma läks selle liggijõudwa Pasa pühha pühhitsemisjeks, wõtsid palju innimesed rahwa seast palmi ohe, läksid Temmale wastu ja ksisendasid: hosianna Lawida Pojale! õnnistud olgu, Kes tulleb Issanda nimel! hosianna kõrges! Ja teised lautasid omma rided wälja te peale. Jesus istus ühhe emma-

eesli peal, mis Temma jüingritte riettega üllekaetud olli. Sel wiisil sai siis täidetud Temma suur Runninglik sisseminne Jerusalemma linna.

Judas se ärraandja.

Juda rahwa üllemad ja kirjatundjad pahhandasid ennast Jesusse Kristusse ülle, sepärrast, et Temma nende pattu üllesaawaldas, ja nemmad kartsid Temma auu. Pärrast Laatsarusse üllsäratammist ja pärrast sedda auu, mis rahwas Jesusse Kristussele andis Jerusalemma sisseminne misse ajal, läts Temma waenlaste tiggedus Temma wastu weel suremaks. Nemmad pidasid siis nõuu, Tedda ärratappa. Agga et rahwas nende kurja nõuu ei kelaks, püüdsid nemmad Tedda sallaja kätte sada kawwalal wiisil.

Judas Iskariotist, üks neist Temma Apostlidest, kes ahnust täis olli, pakkus ennast Juda rahwa üllematele, Kristust nende kätte ärraanda rahha eest. Nemmad lubbasid temmale selle eest kolm kummend hõbbe tükki. Temma teggi kaup ärra, täitis omma tõutust ja sai otsa omma mele ärraheitmisse sees.

Pühha õhtusõmaoeg.

Kui se õhtu tulli, kus Mosesse seadusse järrele Pasad pühhitseda tulli, siis läts Jesus Kristus selle pärrast Omma Apostlidega ühte tupp, mis selle tarbeks ühe Jerusalemma koddaniku majas ettewalmistud olli.

Siis pesi Jesus neil nende jalgu, neile ühte õppetusse märki allandusses näidata.

Sel õhtul ütles Ta täieste ette kõik, mis pea

pidi sündima, ja näitas Dmma ärraandjat, agga Petrusse, kes ennast fitis walmis ollewat, Temmaga surra, ütles Ta, et se Apostel selsammal õjel, enne kui kuk laulab, jo kolm korda Kristust ärraalgama saab.

Sel korral seadis Ta Dmma kannatamisse, Dmma Surma ja Üllestõusmisse tullewats mällestusseks ja Dmma iggawessseks ühendamisseks Dmma uskjattega sedda suurt pühha õhtusõmaja Sallauft (Saframenti) sisse. Ta wöttis leiba, õnnistas sedda, murdis ja andis sedda Dmma Apostlidele ütteldes: wõtke, söge, se on Minnu Ihhu. Pärast sedda wöttis Ta ka karrika winaga, õnnistas sedda ka, ja andis sedda Apostlidele ütteldes: joge temma seest kõik, se on Minnu Werri Ue-Seadusse sees.

Sedda tehhasse weel ka nüüdki Jummal Teistusse Seadusse järrele.

Meie Isanda Jesusse Kristusse kannataminne.

Pärast pühha õhtusõmagaega läks Jesus Kristus Ketsemani aeda. Seal hakkas Temma seestpidine kannataminne meie pattu pärast. Temma läks kurwaks ja murrelisseks ja pallus kunni werre higgini. Ingel ilmus Temmale Temma kinnituseks.

Siis tullid Juda rahwas sõariistadega, wötsid Tedda kinni Juda, Temma ärraandja, tähendamisse järrele ja wiisid Tedda nende üllema preestri jure, sel ajal, kui Temma jüngrid kõik pöggenesid. Siin tullid walle tunnismehhed ette walle kaebamistega Temma wastu; agga nemmad ei wöinud middagi Temma wastu tunnistada. Wimaks, kui

Ta üllema preestri küssimisse peale: kas olled Sa Summala Poeg? kostis: ja ütled sedda, ja kui Ta weel selle jure lihsas, et nemmad Tedda pea sawad nähha sama Summala wäe parremal polel; siis mõistsid nemmad Tedda surma wäärt ollewad, löid Temmale palge peale ja teostasid Tedda mu wiisil.

Hommikul wiisid nemmad Tedda kohtusse Pilatusse ette, kes sel korral Roma rigi poolt Suda maal wallitsejaks olli. Temma leidis, et Jeesus ilmsüta olli ja tahtis ka Tedda lahtilasta; agga rahwas, mis üllema preestri läbbi üleskõhnutud olli, nõudis Temma surma. Pilatus käs kis Jeesust lüa, Temmale purpuri riet ümber ja kibbuitja fronti pähhä panna, ja sel kombel näitas ta Tedda Judidele, lotes, selle wiisiga neid hallatusse pole pöördä; agga nemmad küssendasid üllemelelikult: lö Tedda risti! Se argsiüddamelinne Pilatus andis neile järrele, käs si pestes rahwa ees, tähhendusjeks, et ta Jeesust ilmsütaks arwas.

Nad wiisid Jeesust Kolgota mäe peale ja löid seal Tedda risti kahhe rööwli wahhel.

Üks neist, kui ta jo risti külles olli, kahhet ses omma pattu ja ütles Jeesusele: Issand, mötle minnu peale, kui Sa Dmma riki tulled. Se Issand kostis talle: tänna pead sa Minnuga paradisis ollema.

Kui Jeesus risti peal olli, pallus ta Dmma waenlaste eest Summalat; trööstis Dmma Pühha Emma ja käs kis Apostlit Joannest Talle Temma poia asjemel olla.

• Temma kannatamisse ajal läks päite pimmedaks, ma wärrises, lõhkesid kaljud, tõusid palju

furnud üles ja näitasid ennaft mitmele Jerusalemmas.

Wimaks ütles Ta: se on lõppetud! ja andis Dmma Waimu Jummalale Dmma Issja kätte.

Suur laupääw.

Jesús Kristus surri risti peal öhtul redist lauba peale.

Josep Arimatiast, üks Temma sallajüingridest, wöttis Temma kehha risti pealt mahha, kui Pilatusse käest lubha olli sanud, mähkis Tedda puhta linna sisje ja panni Tedda ühte ude kiwvi hauda omma aeda.

Jesússe waenlased kuulsid, et Temma Dmma üllestõusmist olli ettefulutanud. Nemmad sedda ettefulutamist ei usknud, waid, isje kurjad olles ja enda järrele ka Apostlid arwades, kartsid nemmad, et needsinna sedd Jesússe ihhu hauast ärrawarrastaks. Sepärrast pallusid nemmad lauba Pilatusse käest söa wahhimehhi ja pannid neid hawa jure, kelle sees siis Jesússe ihhu hingas, ja pannid hauda pitseriga finni.

Kristusse üllestõusminne.

Hommikul esimesesl päwal pärrast laupäwa, mis nüüd üllestõusmisse päwaks (pühapäwaks) kutsutakse, läksid mõnned waggad naesed Issanda Jesússe hawa jure, Temma ihhu salwima, mis nad mattusse ajal tehha ei jõudnud.

Selle wahhel olli Ingel sedda kiwvi ärraweretanud, misga Issanda haud finni pantud olli. Need wahhid, kes temma näitusse läbbi ärraheitsid, pöggene sid.

Need salwitojad naesed näggid hauda lahti ol-
lewad ja leidfid temma sees üfsipäinis Issanda
furnulinnad. Inglid ilmusid neile ja ütlesid, et
se ristilöödud Jeesus jo üllestõusnud on.

Pärast ilmus ka se üllestõusnud Issand Issa
nende salwitojadele ja Apostliledele ja mitmele muile
mittuforda. Tomale, kes ei tahtnud sedda uskuda,
et Temma jo üllestõusnud on, andis Ta lubba,
ka Omma hawu katfuda.

Temma näitas Ennast Apostliledele nelliküm-
mend päwa, rätis nendega Summala rigist, lubbas neile
pea Pühha Waimu läffitada, käsks neid wälja-
minna kõige se ilma sisse, Ewangeliumit kõige
rahwale tulutama, ja neid ristima Issa ja Poia
ja Pühha Wimu nimmel.

Issanda taewaminneminne.

Kui Issand Omma Apostliledele neljaküm-
nemal päwal pärast Omma üllestõusmist ilmunud olli,
wiis Ta neist Jerusalemmast wälja öli mäe peale,
õnnistas neid ja läks nende filmi ees ülles taewa.
Temma järrele ilmusid Inglid ja ütlesid neile, et
Temma jälle taewast saab tulles, nõnda, kuida
nad Tedda taewa minnema näggid.

Pühha Waimu tulleminne (wälja- wallamine).

Pärast Issanda taewaminnemist läksid Temma
jüngrid jälle taggasi Jerusalemma ja ellasid seal
ühhemelelisse palwe sees ja ootsid Pühha Waimu
tullemist. Wieküm- nemal päwal pärast Kristusse ül-
lestõusmist sündis hommikul äffitselt taewas üks koh-
hiseminne kui kangeft tuleft ja iggaühhe peale nende

seast lastsid ennast tullised teled mahha. Ühtlasi sellega saidad nemmad täis Pühha Waimu ja hakkasid räkima mitmesugguste feeltega, mis nad enne ei mõistnud.

Rahwas tuli kofku ja immetelles ennast selle wöeralikku näitusse ülle. Sel korral hakkas Apostel Peetrus jutlust üttelema, nisugguse wäega, et sel sammal päwal liggi kolmtuhhat innimest ennast ristida lastsid. Sel wiisil hakkas siis sest wannast Juda kirrikust se uus Risti Kirrik, se on: üks koggudus, mis Kristusse sisse ussub.

Pühha Apostlide tend.

Üks teine kord, kui Apostel Peetrus üht jallotumat innimest terweks teggi Jerusalemma templi ukse ees, ja selle immeten jure rahwas kofkujooksis, siis pöras ta jälle ühhe ainja jutlusega wiistuhhat innimest Kristusse pole.

Need uskmata Judid, kes ristiusju wäljalutamisse wastu tõrkusid, kuusid essite neid Apostlid tagga, pärrast ka neid teisi, kes Kristusse sisse uskusid Jerusalemmas. Need Apostlid kannatasid wangiheitmist ja hawu; ja sedda esimest Diakonit Tehwanust heideti kiwwidega furnuks.

Agga Summal pöris sedda taggapiusamist ristiusju kassuks: sest need, kes taggapiusamisse pärrast Jerusalemmast ärratagganesid, lautasid risti-usku teiste kohtadele peale wälja.

Saulus, üks neist taggapiusajattest, näggi, Tamaskusse linna minnes, äkkitselt lahthawwatud taewa sees Issandat Jesust, Kes talle ütles: Saulus, Saulus, miks ja Mind taggapiusad? Selle näitusse läbbi pöris Issand isse Saulust

enda pole ja teggi tedda Dimma Apostlik. Temma lastis ennast ristida Tamaskusse linnas ja sai ühheks wäggewaks ristiussu fulutajaks. Temma nimmi olli pärrast ristmist Paulus.

Kornelius, üks Roma sõapealik, kes weel se õige Summala tundmisega walgustud ei olnud, muidu agga üks wagga ja hea mees olli, kutsus Ingli käsju peale Apostlit Peetrust henda jure, et ta temma läbbi sedda lunnastamisse sõnna kuulda saaks. Kui Peetrus temmale ja kõigile neile, kes temma kōjas ollid, Jēsusse Kristusse kannatamist, surma ja üllestõusmist sai fulutanud ja sedda lunnastamist Risti=ussu läbbi, siis tulli se Pühha Waim kõige nende peale, kes sedda kuulsid. Peetrus ristis neid ja sest ajast sadid hakkasid need Apostlid Kristust fulutama, ei mitte üksipäinis Juididele, waid ka pagganatele.

Apostel Paulus fulutas Ewangeliumit mitme paggana rahwale, isseärranis mitme Kreka rahwa arrule.

Nende ue kōggoduste sees seadsid Apostlid Saaframenti tallitusse ja risti=ussu õppetusse tarwis Piiskopisid, Preetrisid ja Diakonisid.

Ue-Seadusse pühha firri.

Need Apostlid ei fulutanud mitte üksipäinis süsõnnaga Ewangeliumit, waid et se ristiussu õpetus kindlamaste saaks hoitud ja üllespetud, kirjutasid nemmad sedda ülles ramatude sisse Pühha Waimu sisseandmisse järrele, otse kui wannast need Prohwetid.

Se Ue-Seadusse essimenne ramat on se Matteusse Ewangelium, kirjutud liggi kahheksa aastat pärrast Kristusse taewaminnemist. Ta sees on

üllespandud need sõnnumed, mis Kristusse ma-
pealsest ellust ja temma õppetusest kulutawad.

Peale sedda on weel kolm seddasamma sarnast
Ewangeliiumit ülespandud Ewangelisti Markusse,
Lukassee ja Joannesse läbbi, kelle wiimsele kirriku
polest isseärranis se nimmi Summala sõnna tundja
(õppetaja) on antud, sepärrast, et temma Ewan-
geliumi sees kõige ennamiste Issanda Jesusse
Kristusse iggawenne sündiminne ja pühha Waimu
tulleminne Summalast sest Issast wäljakulutatse.

Need Apostlid Jakobus, Peetrus, Joannes, Ju-
das ja Paulus kirjutasid katksümmend üks latti-
tust (Epistlit) risti=usku õppetuse ja risti ellu
seadusse ülle. Lätitusse wiib parreminne kirjadeks
hüida. Apostel Joannes, se õppetaja, kirjutas
omma ilmutamisse ramatu sees ettefulutamist se
risti=usku ollemisest kunni ilma otsani.

Pühha sõnumme täiendus risti kirriku sõnumme sees.

Se risti=usk lautas ennast ühhe immeliku us-
sinussega wälja kõige-se ma ülle; agga mitmes
kohhas kannatas ta mitmet taggatiusamissi Juda
ja paggana rahwa polest.

Roma Keiser Konstantin se Sunr, kes en-
nast risti=usku pole pöris ühhe risti tähhe näi-
tusse läbbi, mis taewa külles sündis, andis risti=
usku kirrikule rahhu ja lastis isse ennast ka ris-
tida. Ta teggi Konstantinopoli linna risti=usku
pealinnaks kõige omma rigi sees.

Konstantinopolist tõi sedda risti = usku Kiemi
linna, se on Arefa maalt Wenne male, se suur =
würstina Olga; agga tedda finnitais Wenne

maal ja teggi tedda wallitsejaks ussuts selle rigi sees se suurwürst Wladimir.

Pärrast Apostlid wallitsetakse sedda risti firrifut pühha kirja ja Apostlide sõnnumide läbbi; agga isseärraliste korrade sees, kui on walleõppetajid sõitelda ja kaksipiddi mõtlemist arrutada, siis tulewad Kirrifukokkotullemissed (Koggodussed, Sino=did) kokku. Need on kõige mapealsed, se on Pree=stride ja Usju=õppetajatte kokkotullemissed kõige firrifude seest siin ma peal, ja kohtlikud ehk ja=ulikkud mõnne isseärralisse firrifu seest. Ühheksa kohtlikku ja seitse kõige mapealist kokku=tullemist andsid omma seadmissi kirrifu juhha=tamisses.

Neist kahhest esimessest kõige mapealiste kokku=tullemiste seadmissest, se on: Mikäa ja Kons=tantinopoli linna kokkutullemisse sead=mistest on kõigeennamiste tähhelepannemisse wäärt se ussu eenfirri, Simbol, se on üks lühhi=fenne ristiusu õppetusse selletus, teh=tud ussu selgusse üllespiddamisse ja walle õppetuste sõitlemisse tarbeks.

Se ussu Simbol on se:

Minna ussun ainu Jummal se Issa, Kõigeüllespiddaja, se taewa ning ma ja kõige nähtawa ja ilmnähtawa Poja sisse; ja se ainu Issanda Jeesuse Kristusse, se ainu=sündinud Jummal Poja sisse, kes Issast on sündinud enne kõiki aegu, walgus wal=gussest, tõssine Jummal tõssisest Jummalast sündinud, mitte lodud, Issaga ühhesuggus

ollemisjes, kelle läbbi kõik on. Meie inimeste
pärast, ja meie lunnastamisje pärast mahha-
tulnud taewast ja lihha sisse sanud se pühha Wai-
mu ja se neitsi Maria läbbi, ja inimesseks sa-
nud; meie pärast risti lödud Pontiusse Pilatusse
al, ja kannatanud ja mahhamattetud ja üles-
tõusnud kolmandamal päwal kirjade järrele;
ja üleslâinud taewa, ja istub Issa parremal
kâel, ja sealt saab Ta jälle tulles auuga koh-
hut mõistma ellawatte ja surnutte üle, ja
Temma rigil ei sa otse ollema; ja se Pühha
Waimu, se Issanda Elluloja sisse, kes Issast
väljakâib, kedda Issa ja Poiaga ühtlasse kum-
mardakse ja auustakse, ja kes prohwetide läbbi
râkinud on; ühe pühha, koggodustest sissesea-
tud ja Apostlikku kiriku sisse. Tunnistan
ainust ristmist pattude andeksandmisseks, otan
surnutte ülestõusmist ja ühte tullesast ellu.
Amen.

Lühhiikenne katetismus.

Gelöppetus.

Küssiminne. Missuggune öppetus on se köi-
getarwilissem iggaühhe innimessele?

Kostminne. Se risti=usju öppetus.

Küss. Mitspärrast on temma tarwis?

Kost. Sepärrast, et temma Summala jure, igga-
wesse lunnastamisse, ehk teifiti ütelda, igga-
wesse ünsusse sisse sadab.

Küss. Kuida wöib Summala jure sada?

Kost. Mõttede, ihhaldamiste ja teggude läbbi.

Küss. Kes saab Summala jure mõttede läbbi?

Kost. Se, kes viete Temma sisse usjub.

Küss. Kes saab Summala jure ihhaldamisse
läbbi?

Kost. Se, kes Tedda pallub.

Küss. Kes saab Summala jure teggude läbbi?

Kost. Se, kes Summala tahtmisse ja seadusse
järrele teeb.

Küss. Kuida wöib öppida viete uskuma?

Kost. Usju eenfirja läbbi.

Küss. Kuida wöib öppida palluma?

Kost. Issa meie palwe läbbi.

Küss. Kuida wöib öppida Summala tahtmisse
ja seadusse järrele teggema?

Kost. Summala kümne käsku järrele.

Usju eenfirjast ehk Simbolist.

Küss. Kuida jaetakse se usju eenfirri sisse?

Kost. Rahheteistkümmne ja-u sisse.

Küsf. Kuida õppetab se esimesenne ussu eenkirja jaggu?

Kost. Mina ussun ainu Summala se Issa, Kõigeüllespiddaja ja taewa ning ma ja kõige nähtawa ja ilmnähtawa Poja sisse.

Küsf. Missuggune ussu õppetus seisab selle ja-u sees?

Kost. Temma sees seisab se õppetus:

1) Summal on üksainus.

2) Eht kül Ta üksainus on Dmma ollemisse sees, siis on Ta siiski kolmainus Dmma ilmunisse sees.

3) Se esimesenne Pühha Kolmainusse ilmunine on Summal se Issa.

4) Se kolmainus Summal löi taewa ja ma, ja kõik nähtawat ja ilmnähtawat.

5) Summal peab kõik üles Dmma wäega ja wallitseb üle kõige.

Küsf. Kuida õppetab se teine ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ta se ainu Issanda Jesusse Kristusse, se ainu süündinud Summala Poja sisse, kes Issast on süündinud enne kõiki aegu, walgus walgusselt, tõssine Summal tõssisest Summalast, süündinud, mitte lodud, Issaga ühesugguses ollemisses, kelle läbbi kõik on.

Küsf. Missuggune ussu õppetus seisab selle ja-u sees?

Kost. Selle ja-u sees seisab se õppetus:

1) Se teine Pühha Kolmainusse ilmunine on se Summala Poeg Jesus Kristus.

2) Jesus Kristus on se ainus Summala Poeg, ja ei olle ennam ühte teist nissuggust Summala Poega, kui Temma.

3) Se Jummal Poeg on sündinud Summalast sest Issast enne kõiki aastaid ja aegu, ja sepärrast on Ta ka siis nõnda samma iggawenne, kui Summal se Issa Issegi.

4) Jeesus Kristus on üks tõssine Summal, sündinud ühest tõssisest Summalast ja Temma on Issaga ühesugguses ollemisses.

5) Se Jummal Poeg ei olle mitte lodud, agga Temma läbbi on kõik lodud.

Küss. Kuida õppetab se kolmas ussu eenfirja jaggu?

Kost. Meie innimeste pärrast, ja meie lunnastamisse pärrast mahhatunud taewast, ja lihha sisse sanud se Pühha Waimu ja se neitsi Maria läbbi, ja innimesseks sanud.

Küss. Misjuggune õppetus seisab nende sõnnade sees se Summal Poja ülle?

Kost. Nende sees seisab se õppetus:

1) Se Jummal Poeg tulli taewast, wöttis Endale innimesse lomu, se on, innimesse hinge ja ihu, sai innimesseks, ilma et Ta sellepärrast olleks mahhajätanud Summal ollemast, tulli ma peale ja hüdi Jeesuseks Kristusseks.

2) Jeesus Kristus sündis ma peal sest Pühhas neitsist Mariast, kes Tedda Pühha Waimu tullemisest sai ja ikka neitsiks jäi.

3) Jeesus Kristus tulli ma peale, neid innimesse pattust peastma, mis sees nad sünniwad ja ellawad, ja surmast, kelle sisse neid jo sest esimesest innimesest jadif mõisteti.

Küss. Kuida õppetab se neljas ussu eenfirja jaggu?

Rost. Meie pärrast ristilöödud Pontiusse Pilatusse al ja kannatanud ja mahhamattatud.

Rüßf. Misjuggune õppetus seisab siin Jeesusse Kristusse, se Summala Poja, ülle?

Rost. Siin seisab se õppetus:

1) Jeesust Kristust lödi risti, kui Ta palju ja raskest kannatamissi olli kannatanud; Temma surri ja Tedda matteti mahha.

2) Kõik sedda ei kannatanud Temma mitte. Enda pärrast, sest Temma olli ilmsüta ja hopis ilmpattuta, waid meie pärrast, se on, Temma kandis kõik trahwi kõige innimeste pattu pärrast, ka surmagi, et Ta meid pattust ja surmast peastaks.

Rüßf. Kuida õppetab se wies usju eenkirja jaggu?

Rost. Ka üllestõusnud kolmandamal päwal kirjade järrele.

Rüßf. Misjuggune õppetus seisab siin Jeesusest Kristusest?

Rost. Jeesus Kristus tõusis kolmandamal päwal pärrast Temma surma hauast ülles, kuida sest kirjutud on Prohwetide ramatude sees.

Rüßf. Kuida õppetab se kues usju eenkirja jaggu?

Rost. Ja ülleslänud taewa, ja istub Issa parremal käel.

Rüßf. Misjuggune õppetus seisab siin Jeesusest Kristusest?

Rost. Jeesus Kristus läks neljakümnnemal päwal pärrast Temma üllestõusmiste taewa, ihulikult, ja istub Summala parremal käel, Temmaga üks wäe ja auu sees.

Küsf. Kuida õppetab se seitsmes ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja sealt saab Ta jälle tulles aauga kōhnut mõistma ellawatte ja surnutte ülle, ja Tema rigil ei sa otša ollema.

Küsf. Misjuggune õppetus seisab siin Jeesusest Kristusest?

Kost. Jeesus Kristus saab jälle tulles taewast aauga kõige innimeste ülle kōhnut mõistma, ellawatte ja surnutte ülle, kes selle parrast sawad üllestõusma.

Küsf. Kuida õppetab se kahheksas ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja se Pühha Waimu, se Issanda se Elluloja sisse, kes Issast wälja läib, kedda Issa ja Pojaga ühtlasse kummardasse ja auustasse, ja kes Prohwetide läbbi on rääkinud.

Küsf. Misjuggune ussu õppetus seisab selle ja-
sees?

Kost. Temma sees seisab se õppetus Pühhas Waimust ja se on:

- 1) Se Pühha Waim on se kolmas ilmumine se Pühha Kolmainuse sees.
- 2) Se Pühha Waim tulles Summalast sest Issast.
- 3) Se Pühha Waim annab ühheskoos Summala se Issa ja Pojaga kõige lomadele ellu, kõigeennamiste waimulikkude ellu innimestele.
- 4) Se Pühha Waimule tulles se Issa ja se Pojaga sesammane kummardamine ja au

anda, kui se tõssise Issanda ja Jummalalegi.

5) Kui Prohvetid ja Apostlid Jummalale tahtmist innimestele kuletasid, ehk kui nad neid pühha kirju kirjutasid, siis rääkisid nemmad Pühha Waimu sisseandmisse läbbi.

Rüsf. Kuida õppetab se ühheksas ussu eenkirja jaggu?

Rost. Ühhe pühha, koggudustest sisseseatud ja Apostlikku kirrikku sisse.

Rüsf. Misjuggune õppetus seisab siin?

Rost. Se õige-ussu kirrik on üks, on pühha, on koggudustest sisseseatud ehk kõige mapealne ja Apostlik kirrik, se on, mis ühtewisi ja ilmuudmata Apostlidest sadik eddaneb ja ilmojtata eddanema saab; sepärrast peab tedda siis auus-tama, temma sõnna kuulma, ennast temmast lahilõmisse eest hoidma, se on, lahkumisse eest sest ühhest õige-ussu kirrikust.

Rüsf. Kuida õppetab se kümnes ussu eenkirja jaggu?

Rost. Tunistan ühte ristmist pattu andeksandmiseks.

Rüsf. Misjuggune õppetus seisab selle ja-u sees?

Rost. Temma sees seisab se pühha ristmisse sallaus (Saakrament), ja antakse iggaühhe uskjale seadusseks, ennast kõigest üksainus lord ristida.

Rüsf. Mikspärrast kutsutakse ristminne sallausseks (Saakramentiks)?

Rost. Sepärrast, et temma sees Jummalale arm sallaja wiwib.

Rüsf. Kas on weel peale ristmist teist sallaussti (Saakramentist)?

Rost. Kõiki sallaussti on seitse:

1) Ristminne.

2) Salwiminne.

3) Pühha õhtusõma-aeg.

4) Pattu tunnistaminne.

5) Sisseõnnistaminne.

6) Abbi-ellu.

7) Õllitaminne.

Rüsf. Mis sees seisab se ristminne?

Kost. Selle sees, et uskja kolmforda wee alla wajutakse Issa ja Poja ja Pühha Waimu nimmel.

Rüsf. Mikspärrast ristitakse innimest?

Kost. Sepärrast, et tedda ühhel jallal wiisil patust ärrapesta ja temmale ühte õnsat ellu jata.

Rüsf. Mis sees seisab se salwiminne?

Kost. Selle sees, et se ristitud sanud innimenne pühha salwiga wõitakse, nende jalla-sõnnade al: Pühha Waimu ande pitser.

Rüsf. Mis sees seisab pühha õhtusõma-aeg?

Kost. Selle sees, et uskja leiwa nä-u al Kristusse enda ihhu saab, ja wina nä-u al Kristusse enda werd.

Rüsf. Mis kasju saab se, kes pühha õhtusõma-ajale lähhab?

Kost. Ta ühhendab ennast seläbbi Kristussega ja saab seläbbi iggawesse ellu osjalisfeks.

Rüsf. Mis sees seisab se pattu tunnistaminne?

Kost. Selle sees, et se pattune innimenne pärrast ristmist omma pattu Preestri ees tunnistab ja temma läbbi Jesusse Kristusse enda käest nende andeksandmist saab.

Rüsf. Mis sees seisab se sisseõnnistaminne?

Kost. Selle sees, et üllema-piiskopi kae peale-

pannemisse läbbi wäljawallitsetudele melewalda antakse, falla=usfi (Saaframentisid) tallitada.

Rüsf. Mis sees seisab abbi=ellu falla=us (Saaframent)?

Rost. Selle sees, et pärrast peigmehhe ja prudi enda melewallalist kihlamist nende ühhendus ka kirrikus õnnistakse, Kristusse kirrikuga ühendusse eenfuju järrele.

Rüsf. Mis sees seisab se õllitamine?

Rost. Selle sees, et ühte haiget õlliga wõitakse ja temma peale terwisse armu pallutakse.

Rüsf. Kuida õppetab se üksteistkümnes ussu eenfirja jaggu?

Rost. Otan furnutte üllestõusmist.

Rüsf. Misfuggune õppetus on siin?

Rost. Kõik furnud sawad ütsford üllestõusma ühhel ajal, mis Summala tahtmisse järrele kinnitud on, omma ihhudega, mis siis ilmmädalikkud ja ilmriflikkud sawad ollema.

Rüsf. Kuida õppetab se kaksteistkümnes ussu eenfirja jaggu?

Rost. Ja ühte tullesa aja ellu.

Rüsf. Misfuggune õppetus on siin?

Rost. Pärast sedda ülleüldist üllestõusmist ja Kristusse kohtumõistmist tulles se iggawenne ellu, kus need, kes ussurwad ja omma ellu pattu kahhetsemisse ja waggadusse sees lõppetastid, iggawest õnjust sawad, need pöõrmatta pattused agga iggawesse nuhtlusse alla tulleswad.

Issa=meie palwest.

Rüsf. Kuida wõib sedda Issa=meie palwet siis sejaggada?

Rost. Tedda wõib hüüdmisse, seitsme palwe ja kitusse sõnna järrele sissejaggada.

Rüsf. Kuida õppetab se hüüdminne?

Rost. Issa meie, kes sa olled taewas.

Rüsf. Mikspärrast käskis Jeesus Kristus meid Summalat Issaks hüda?

Rost. Sepärrast, et meie Summala ees omma palwe sees seisaks, ei mitte ükspäinis hirmuga, kui sullased omma isanda ees, waid ka armastussega ja lotussega, kui lapsed omma isä ees.

Rüsf. Kuida õppetab se esimesenne Issa-meie palwe?

Rost. Pühhitsetud sago sinnu nimmi.

Rüsf. Mis pallume meie se läbbi Summala käest?

Rost. Meie pallume temma käest abbi selleks, et meie temma pühha nimme waggadussega meles peaks ja suga kulutaks, ja ka sedda, et meie pühha teggudega ja elluga temma auu innimeste seas wäljalautada mõistaks.

Rüsf. Kuida õppetab se teine Issa-meie palwe?

Rost. Tulgu meile Sinnu riik.

Rüsf. Mis pallume meie selle palwe läbbi?

Rost. Meie pallume Summala abbi, et mitte se patt meie seas ei wallitseks, waid et se Pühha Waim meid õnne ja õnusse sisse sadaks.

Rüsf. Kuida õppetab se kolmas Issa-meie palwe?

Rost. Sinnu tahtminne jõudku kui taewas, nenda ka ma peal.

Rüsf. Mis pallume meie selle palwe läbbi?

Rost. Selle palwe läbbi wime meie Summalale omma tahtmist ohwriks ja pallume tedda, et temma meiega teeks, mis temma mele pärrast

on, temma tartusse järrele; ka sedda, et kõik innimesjed siin ma peal hea melega temma tahtmist tuleks, kuidas need Inglise tedda taewas täieliste kuulwad.

Rüßf. Kuida õppetab se neljas Issa-meie palwe?

Rost. Meie iggapäwast leiba anna meile tänapääw.

Rüßf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Jummal omma Issa-lifku eesmurre läbbi meile annaks sedda, mis meile ainult waja on, olla ehk ellada, kui on: toidust, riet, ellumaja; agga meie pallume sedda ükspäinis tänapäwaks, ilma kaugema murreta tulles aja ette, sepärrast, et üks niisuggune murre jummalapealse lotusse wastu olleks.

Rüßf. Kuida õppetab se wies Issa-meie palwe?

Rost. Ja anna meile andeks meie wõlgad, kui meie andeksanname omma wõlglastele.

Rüßf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Jummal meile meie pattu andeksannaks, nõnda kui meie ka neile andeksanname, kes meie wastu pattusid ehk meid kiusasid.

Rüßf. Agga mis saab siis, kui meie teistele andeks ei anna?

Rost. Ühhe niisugguse korra sees ei wõi siis ka meie Jummalale käest andeksandmist odata, ja sepärrast peame meie siis kõhhe andeksandma kõiki kiusamissti, ja peame püüdma kõikidega rahhu sees olla.

Rüßf. Kuida õppetab se kues Issa-meie palwe?

Rost. Ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Rüßf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Summal kurradit ei lasseks meid kuidagi wiisi petta ja pattu sisse sata.

Rüßf. Kuida õppetab se seitšmes Issa-meie palwe?

Rost. Waid peasta meid ärra kurjast.

Rüßf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Summal meid kõigest kurjast ja häddast peastaks.

Rüßf. Kuida õppetab se kitusse sõnna Issa-meie palwe sees?

Rost. Sest sinnu pärralt on riik, ja wäggi ja au iggaweste. Amen.

Rüßf. Mitspärrast lissatakse weel sedda se palwe jure?

Rost. Sepärrast, et palluja mitte üksipäinis endale armu ei palluks se kõigewäggewama ja kõige wallitseja Summala käest, waid temmale ka auu annaks, mis kõige wigusse polest temma pärralt on.

Rüßf. Mis tähhendab se sõnna amen?

Rost. Se on üks pühha finnitaja sõnna ja tähhendab: tõeste, ehk: se sündku.

Summala kümnest käsust.

Rüßf. Misjuggune on se essimenne käst Summala seadusjes?

Rost. Minna ollen se Issand sinnu Summal, sul ei pea mitte teisi jummalaid ollema Minnu kõrwas.

Rüßf. Mis käsib Summal selle käsju sees?

Rost. Selle käsju sees käsib Summal meid:

1) omma mõistusjega Tedda tunda;

- 2) omma süddamega Temma sisse uskuda, Temma peale lota ja Tedda armastada;
- 3) omma suga Tedda tunnistada ja Tedda auustada;
- 4) kõige omma lomu sees Tedda kummardada ja kõigest ommast väest Tedda waggalt teenida;
- 5) Peale sedda ainust õiget Summalat ei üh-tegi wallejummalat ei tunnistada ei ka kummardada, egga sedda auu, mis ainu Summala pärralt on, ühhegi lomale anda.

Rüsf. Kuida on arwata sest pühha Englide ja pühha innimeste auustamisest?

Rost. Neid olle mitte nenda auustada, kui meie Summalat auustame, waid neid on nenda auustada, kui Summala teenriid, kes meie palwid Summala ette wia ja meile Summala õnnistust Temma käest tua wõiwad; sepärrast peame meie siis ka nende läbbi Summala käest abbi palluma.

Rüsf. Misjuggune on se teine Summala käst?

Rost. Sinna ei pea mitte ennesele fuju ehk minisjuggust pilti teggema, ei sest, mis taewas ülleweel, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees ma al on, et sa neid mitte ei kummarda egga teni.

Rüsf. Mis kelab Summal selle käsju sees?

Rost. Temma kelab wäärjummalaid kummardamast.

Rüsf. Mis on se: wäärjummal?

Rost. Üks asjalinne pilt ühhest ialgisjuggusest lomast, ehk ialgisjuggusest wäljamötteldust jummalast, sedda se õige Summala assemel kummardasse.

Rüsf. Kuida on se pühha kujude auustamisest arwata?

Rost. Pühha kujusid, se on: tõssise Summala ja Temma pühhade ettetähhendamissi ihhulikkul wiisil peab prufima, Summala ja Temma Pühhade teggude waggamelelisse mälleskusseks, ja peab nende ees Summalat ja Temma Pühhasid palluma. Siiski võib se õige ja pühha kujuauustaminne ennast hwaärjummalat tenistusse pattuks pöördä, kui tegi kōik omma palwet üfipäinis pühha kujude peale heidab ja nende loma peale lodab, ilma et ta omma meelt ja süddant selle peale üllendaks, mis nemmad tähhendawad.

Rüsf. Missuggune on se kolmas Summala käs?

Rost. Sinna ei pea mitte Summala omma Issanda nimme ilma asjata suhhu wõtma.

Rüsf. Mis kelab Summal selle käsu sees?

Rost. Temma kelab Omma nimme ilma asjata prufimast.

Rüsf. Mil ajal võib siis Temma nimme prufida?

Rost. Temma nimme võib prufida palwe sees, Summala õppetusse sees, wande ja finnitamissee sees kohtu nõudmissee järrele, ja ka siiski ifta hirmu ja waggadussega.

Rüsf. Agga muidu juttude sees wanduda, kas on lubha?

Rost. Ei. Se on se kolmandama Summala käsu wastu.

Rüsf. Missuggune on se neljas Summala käs?

Rost. Mõttele hingamisse päwa peale, et sa tedda pühhitsed. Kuus päwa pead sa tööd teggema ja kõik omma teggemissi tallitama, agga se seitsmes päaw on Issanda sinnu Summala hingamisse päaw.

Rüsf. Mis kässeb Summal selle käsju sees?

Rost. Temma kässeb kuus päawa nädalas waewa nähha ja tööd tehha selle sees, mis peale tegi kutsutud on, agga sedda seitsmendama päwa kässeb Temma Summalale pühhitseda, se on: isseärranis tedda palwe, Summala jõnna õppetuse ja Summala melepärraliste teggude tarbeks prukida.

Rüsf. Mikspärrast peab siis sedda seitsmendamat päwa Summalale pühhitsema?

Rost. Sepärrast, et Summal tue päwa sees sedda ilma löi, agga sel seitsmendamal päwal Dmmast tööst hingas.

Rüsf. Missuggust päwa neist seitsmest peab siis nimmelt pühhitsema?

Rost. Wannal ajal pühhitseti laupäwa; agga Kristusse ülestõusmisse ajast sadik pühhitseb se risti-usju firrif Kristusse ülestõusmisse päwa.

Rüsf. Kas on weel päwi, mis Summalale pühhitseda tulles?

Rost. On:

- 1) Meie Issanda Jesusse Kristusse pühhad;
- 2) Pühha neitsi Maria pühhad;
- 3) Pühhade pühhad;
- 4) Paastu päwad, mis korralisse kassinusse tarwis pühhitseda tulleswad firrifu seadusse järrele.

Rüsf. Missuggune on wies Summala käst?

Kost. Sinna pead omma isja ja omma emma auustama, et so käässi hästi käib ja sinna kaua ellad ma peal.

Küss. Mis kääseb Summal selle kääsu sees?

Kost. Temma kääseb omma wannemid auustada ja nende sõnna kuulda.

Küss. Kas peab ükspäinis wannemid auustama?

Kost. Selle kääsu järrele peab ka kõiki neid auustama, kes mitmesugguse seisusse sees meil wannematte asemel on, nimelt:

- 1) Kuningat, kui kõige rahwa ja rigi isja;
- 2) Kiriku ja muid waimulikko õppetajid;
- 3) Neid, kes igga polest meist wannemad on;
- 4) Üleskääwatajid ja heateggijid;
- 5) Kohtuwannemid ja isсандid.

Küss. Misjuggune on kues Summala kääst?

Kost. Sa ei pea mitte tapma.

Küss. Mis telab Summal selle kääsu sees?

Kost. Temma telab innimeste ellu wõtmaist, wäewalla ehk kawwalussega, ehk milgi muul wiisil omma liggimesse rahhu rikmaist, ja se pärrast keeltakse siis ka selle kääsu sees kõik tülli, wiha, wihtamist, kaddeust ja tiggedust.

Küss. Misjuggune on se seitsmes Summala kääst?

Kost. Sa ei pea mitte abbiellu rikma.

Küss. Mis telab Summal selle kääsu sees?

Kost. Abbiellu rikmist ehk kõikisuggust iluformalist roppu liihalikku armastamist, ja kõik sedda, mis kääsuwastulist armastamist wõib ärratada, kui on: jominne, ülleannetumad ja häbbemattad sõnnad ja kõmbed, petlikku ramatude luggeminne, petlikku laulude laulminne ja

pealtfulaminne, petlikku piltide ja fajetuste wataminne.

Rüsf. Misfuggune on se fahhetšas Summala käst?

Kost. Sa ei pea mitte warrastama.

Rüsf. Mis kelab Summal selle kässu sees?

Kost. Temma kelab wöerast asja wötmašt, wäewallaga ehk fawwalusšega.

Rüsf. Misfuggune on se ühhetšas Summala käst?

Kost. Sa ei pea mitte walle=tunnistust räkima omma liggimesse wastu.

Rüsf. Mis kelab Summal selle kässu sees?

Kost. Temma kelab wallet tunnistamast kellegi wastu, koftu ees, ehk ka wäljas pool kofhut teddagit laimamast, häbbistamast, kurjutamast filma ees, ehk selja tagga, ehk olgo mil ajal taht, walletamast ehk pëtmašt.

Rüsf. Misfuggune on se kümnes Summala käst?

Kost. Sa ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest; sa ei pea mitte himmustama omma liggimesse koddä, ei temma maad, ei temma ümmardajid, ei temma härga egga eeslid, egga muid lojuksid, egga minšifuggnšt asja, mis temma pärralt on.

Rüsf. Mis kelab Summal selle kässu sees?

Kost. Temma kelab ei mitte ükšipäinis kurja teggemašt, waid ka weel kurja ihhaldamast ja kurja peale mötlemastki, et sa mitte kurjast ihhaldamistest ja möttedest kurja teggude peale ei lähhä.

Rüsf. Kuida peab ennast kurja teggude, ihhaldamiste ja mõttele eest hoidma?

Rof. On ikka waja meles piddada, et se pühha, õige ja kõigewäggewam Summal allati meid nääb, ja sepärrast on ikka pattu mõtte sees Iisraeli poja Jofseppiga ütelda: Kuida peaksin ma sedda kurja ihhaldamist teggema, ja Summala wastu patuma.

Lisfadus

se lühhikesse katekismusse jure.

Kristlikkud õppetused sõameeste
seisussele.

Üllespiddamisse pea-õppetused.

1) Pühha Apostel Peetrus kirjutas: Kartke Summalat ja auustage kuningat. 1 Peetr. 2, 17. Ka meie Issand Jesus Kristus Isses ütles: Andke keisrile, mis keisri kohus, ja Summalale, mis Summala kohus on. Matt. Ewang. 22, 21. Wata need on need pea-seadused risti innimeste kui allamatte üllespiddamisse sees.

2) Ja nõnda peab siis ka se risti-ussu sõamees allati neid kahte peatükki silmi ees piddama, esiteks: waggalt Summalat tenima, teiseks: truult omma kuningat tenima.

Summala wastu.

3) Usju kõigest süddamest ainu Summala Issa ja Poja ja Pühha Waimu sisse, kuida se õige-ussu kirrik usjub. Selle ussu sees seisab se Summalik kõiki ärrawõtja wäggi. Se on se wõit, mis ilma on ärrawõitnud, meie usk. 1 Ioan. ep. 5, 4.

4) Pallu usjuga. Et Summal kõikide Poja on, siis ei sünni ka ühtegi head ilma Summalata, mis palwe läbbi sünnib. Kõik, mis teie

ial palwe sees sate küssima, uskudes, sate teie sama. Matt. 21, 22.

5) Kui sinnu orjusse kord sind säetul ehk viigel päwal ja tunnil kiriku ei lasse palwele; siis hüa Jummal ja meie Issanda Jesusse Kristusse nimme pole, kus ja mil ajal sul agga võimalik on, Lawida sõnna järrele: Kiitke Issandat kõik Temma teud kõigil Temma wallitusse paigul; kida, mo hing, Issandat. Lawida laul 103, 22. (104.)

6) Armasta Jummalat, kui omma kõigeparremat issa, ja karda Tedda kurja teggudega wihasdamast, kui sedda kõik teadwat ja viiget kohtumõistjat. Issanda silmad waatwad kõigede peale, ja Temma kõrwad kuulwad nende palwed; agga Issanda palle on nende wastu, kes kurja tewad, nende mälletust siit ma pealt ärrakautada. Lawida laul 34, 16. 17. (33.)

7) Kui sa pattu teggid, siis ärra wiibi, sedda kahetseda, se pattuste Lunnastaja Jesusse Kristusse Jummal Poja andeksandmisse lotusse sees, Kelle werri meid kõigest pattust puhataks teeb. 1 Ioan. ep. 1, 7.

Kunninga wastu.

8) Pea igga korra sees truust omma kunninga wastu, sest sinna andsid temmale omma wannet Jummal ees, ja sepärrast, kui sa omma kunninga wastu ilntruuks saad, siis saad sa sesamma läbbi ka Jummal wastu ilntruuks ja Jummal wanne langeb sinnu hinge peale.

9) Olle rahhul selle seisusse sees, mis sulle so kunningast seatud on. Sedda käsku andis Inm-

mal isjeärranis sõameestele Joannesse se ristja läbbi: Olge rahhul omma palgaga. Luf. Ewang. 3, 14.

Üllematte wastu.

10) Kule üllematte sõnna funninga sõnna kuulamisest parrast, kes neid ammeti peale panni; sest Summala käst ütleb: Heitke ennast kõige inimeses selikku seadusse alla Issanda parrast, olgu funninga kui üllemawallitseja alla, ehk üllematte kui nende alla, kes temmast on läflitud, kurjateggijatele nuhtluseks ja heateggijatele auuks. 1 Peetr. ram. 2, 13. 14.

Kaasteenride wastu.

11) Ella wennalikku ühhemele sees kõige inimestega; nimmeltki omma hea kaasteenridega, ja olle ikka walmis, neid igga waewa ja hädda sees aidata. Wend, ommast wennast aidatud, on kindel, kui üks lin. Sal. öp. 18, 19.

12) Agga kui nemmad sind kurja töö peale kutswad, mis kässu ja wande wastu on, siis tulleta hendale sedda Apostli sõnna mele: Summala sõnna peab ennam kuulma, kui inimeste sõnna, Apost. teggud. ram. 5, 29; ja ärra lö mitte üksipäinis kindlussega selle kurja teggemisse nõuust ennast lahti, waid püa ka weel targaste selle kurja wastu sõitelda.

Omma teinistuse wastu.

13) Wahhi peal olle wahwa; üks sõamees, kes korralik ehk tru ei olle omma wahhi peal, teeb ennast süüdlasseks omma wande wastu, ja peale

selle ka weel kõige se ülleastumisse kaasjüüdlas-
seks, mis ühhe nišugguse ilmforralisje ehk ilmtruu-
lisje wahhi pärrast wõib sündida.

14) Sõas olle wapper, lotes Summala se kõi-
gewäggewama kaitzja ning abbimehhe peale. Ütle
endale sedda ette, mis Lawit endale ütles: Sum-
mala peale lotes, ei karda ma mitte sed-
da, mis innimenne mulle wõib tehha.
Lawida laul 56, 12. (55.) Wata, Issanda
silmad näewad neid, kes Tedda kartwad
ja Temma heldusse peale lootwad, et La-
nende hinge surmast peastab. Lawida laul
33, 18. 19. (32.)

15) Ürra heida ärra waimu waprust häd-
da sees. Kui ja omma kohtule tru olled, siis ehk
peastab sind Summal surmast, ehk peastab sind
surma läbbi, mis sulle kaddumatta krooni toob;
ehk ei lasta pahha so peale tulla, ja
wigga ei pea so liggi sama, sest Omma
Englit tahhab Temma kaskida, sind hot-
da. Lawida laul 91, 10. 11. (90); ehk sinu
hing saab Summala kätte, nende hulgas,
kes innimeste filmi ees otse kui häd-
da saiwad; agga nende lotus iggawesse ellu
peale on täidetud. Tulleta mele sedda Lun-
nastaja sõnna: Ürge kartke mitte neid, kes
ihhu ärratappawad, agga hinge ei wõi
tappa. Matt. Ewan. 10, 28.

16) Olle ussin omma tö peale ja kanna hea
melega omma tenistusse raskust. So se esimesse
innimessele ja temma läbbi siis ka kõigile muile
innimestele andis Summal sedda kasku: Omma
palle higgis sees pead ja omma leiba söma.
1 Mos. ram. 3, 19.

Jesse enda wastu.

17) Ärra hoia mitte omma ihhu nõnda ha-
wade ja kehwtusse eest waewa jures, kui omma
hinge pattu tõbbe eest, ja omma ihhu hukatusse
ja nõdrustamisse eest pattu teggemiste läbbi. Soia
ennast Summala unnetamisse eest, mis hinge pim-
medaks ja tiggedaks teeb; ja hoia ennast liha-
likku kimmalusse eest, mis hinge ja ihhu ühtlase
riffub.

18) Püa omma pahha ihhaldamiste ülle wõit-
jaks sada, nõndasammuti, kui omma wäljastpiddise
waenlaste ülle. Selle kõigetäielisema wõidu peale
nomib sind se taewane Kuningas, kui Ta ütleb:
Kes wõidab, se saab kõik pärrima, ja
Ma tahhan temmale Summalaks olla,
ja temma peab Minule pojaks ollema.
Agga nende argade, ilmutrulikkude, kõl-
watumade, tapjade, horajade, nõidade,
wäärjumala teenijatte ja kõige walle-
likkude ossa saab se tulle ja weewli
põllewas järwes ollema, mis on se teine
surm. Soan. ilmutamisse rom. 21, 7. 8.

Register ehk juhhataja,

mis näitab, kus lehes pole peal kegi peatük seisab.

I. Lühikene pühha sõnnum.

	Lehes pole peal:
Alma lominne	3
Esimeste inimeste õnnis olleminne	4
Pat, surm ja lunnastamisest lotus	5
Innimesse suggu enne we=upputust	6
We=upputus	6
Innimesse suggu pärast we=upputust, ja rahwafondade tüsiminne	7
Abraham ja need teised Israeli Patriarhid (essiwan= nemad)	8
Hebrea rahwas Egiptusfemaal	10
Seadus ja pühha kirri	12
Hebrea rahwa tefond kõrbes ja nende sisjesaminne töu= tud male	14
Kohtumõistjad	16
Kuningad	17
Prohwetid	18
Juda rahwas Pabilonimaal	20
Tanieli seitsmikkude ajad	21
Kristusse eelkäia Joannes	22
Sõnnume tominne kõigepühhama neitjile	23
Kristusse sündiminne	24
Karjaste kummardaminne	24
Kristusse ümberleitaminne	24
Issanda wastuwõtminne	24
Almajüta laste huffaminne	25
Kristusse ristminne	26
Kristusse taewa rigi kutsutaminne (ehk jutlus)	26
Apostlid	27
Meie Issanda Jesusse Kristusse palwe	27
Kristusse tähhendamisse sõnnad	28
Kristusse immeteud	29
Kristusse ärraselletaminne	29

Lehhe pole peal:

Laatsarusse ülesärratamine	30
Issanda sisseminne Jerusalemma	30
Judas se ärraandja	31
Pühha õhtuõmaeg	31
Meie Issanda Jesusse Kristusse kannatamine	32
Suur laupäev	34
Kristusse ülestõusmine	34
Issanda taevaminne	35
Pühha Waimu tullemine (wälgawallamine)	35
Pühha Apostlide teud	36
Ue-Seädusse pühha kirri	37
Pühha sõnnume täiendus risti kirritu sõnnume seest	38
Uusu Simbol	39

II. Lühhikenne katekismus.

Gelõppetus	41
Uusu eenkirjast ehk Simbolist	41
Issa-meie palwest	48
Gummala kümnest käsust	51

III. Lissadus.

Kristlikud õppetused sõameeste seisusle	58
Gummala wastu	58
Kuninga wastu	59
Ülematte wastu	60
Kaasteenritte wastu	60
Omme tenistusle wastu	60
Issa enda wastu	62

